

В.В. Українець,
аспірант
(Академія адвокатури України)

Особливості об'єкта складу злочину створення злочинної організації

На думку автора прийнятною концепцією для дослідження особливостей об'єкта складу злочину створення злочинної організації може слугувати так звана ціннісна теорія об'єкта. Зазначена концепція є прийнятною головним чином тому, що містить несуперечливу і зрозумілу структуру об'єкта злочину.

Тому в основу з'ясування питання, що досліджується автором, покладено визначення об'єкта злочину як соціальних та індивідуальних цінностей, що охороняються кримінальним законом, проти яких спрямоване злочинне діяння і яким воно може заподіяти шкоду.

За цією концепцією до елементів цінностей як об'єкта злочинів слід відносити п'ять класів компонентів:

- 1) потерпілих;
- 2) їхні інтереси та права;
- 3) соціальні зв'язки;
- 4) предмети (матеріалізовані блага);
- 5) нематеріалізовані блага, які належать потерпілим.

З такої точки зору модель об'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, виглядає таким чином.

Потерпілою стороною від цього злочину може бути суспільство в цілому, держава України, а також конкретна фізична особа.

Для визначення поняття “*інтерес*” у структурі об'єкта складу злочину важлива його об'єктивна характеристика через з'ясування спрямованості інтересу, його захищеності нормами права чи моралі. Є.В. Фесенко дає визначення інтересу як компонента об'єкта злочину – це нормативно захищена чи об'єктизована у формі

загально визнаної настанови зацікавленість потерпілої сторони у задоволенні її потреб законним способом. Заслугує на увагу аналіз цієї категорії у структурі об'єкта посягань через призму нематеріальних наслідків злочину, яку пропонує Р.В. Вереша. Зокрема вказаний автор виділяє шкоду інтересам політичним, організаційним, соціальним, тобто негативні зміни в об'єкті посягання, що поєднанні з порушенням інтересів учасників суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом, і не пов'язані з фізичним впливом на людину чи впливом на матеріальні предмети зовнішнього світу [2]. Особливість злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, полягає в тому, що він може відбутися у будь-якій сфері життя суспільства, діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, торкаючись інтересів в сфері забезпечення безпечних умов життєдіяльності суспільства, захисту людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності.

Права потерпілих – один з компонентів об'єкта злочину, оскільки на їх порушення спрямована більшість злочинів. Створення і функціонування злочинної організації опосередковано порушує суб'єктивні майнові і немайнові права невизначеного кола громадян України в різних сферах життя суспільства і держави. Створення і функціонування злочинної організації безпосередньо порушує суб'єктивні права конкретної особи, якщо йдеться про вчинення такою організацією злочину щодо такої особи.

Як один із компонентів об'єкта аналізованого злочину виступають *позитивні соціальні зв'язки*, спрямовані на створення,

розвиток та збереження системи громадської безпеки. В основі позитивного соціального зв'язку певної спільноти, суспільства лежить концепція довіри – феномен, що сприяє впорядкуванню соціального життя. Порівняльні емпіричні дослідження фахівців Європейського банку реконструкції і розвитку у країнах з перехідною економікою, до яких безперечно відноситься Україна, засвідчили, що високий рівень довіри й участь населення у громадських організаціях сприяє у довготривалій перспективі економічному зростанню через полегшення передачі інформації, зниження затрат на примус і контроль. В цьому контексті необхідно зробити висновок, що при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, страждає позитивний соціальний зв'язок, який обумовлює усі аспекти впорядкування соціального життя. Шкода завдається шляхом дії, що руйнує цей зв'язок. Видається, що механізм злочинного посягання на позитивні соціальні зв'язки в контексті розглядуваного злочину відбувається певною мірою шляхом заміщення позитивних соціальних зв'язків на негативні. Прикладом негативної кооперації між людьми як раз і слугують злочинні організації, які продукують корупційні зв'язки, що стають повсякденною практикою рішення питань на тлі недовіри до органів державної влади. Можна припустити, що внаслідок бюрократизму або, навпаки, слабкості офіційних інститутів влади в Україні, такий стан породжує стабільну практику неформальних угод у сфері “тіньової” економіки, практики розв'язання спорів тощо з метою зменшення трансакційних витрат (тобто своєрідної раціоналізації життя в межах існуючих норм), а інституційне оформлення цих негативних соціальних зв'язків у певні організаційні форми (легальні - співтовариство бізнесменів, політичних діячів тощо; нелегальні кримінальні – злочинні організації, сходки, банди тощо) призводить до наступного збільшення недовіри у

суспільстві. Вказаний підхід до розуміння позитивних соціальних зв'язків, як складової об'єкта розглядуваного злочину, можна уявити (для ілюстрації справедливості такого твердження) через механізм злочинного посягання на ці соціальні зв'язки або як певну “боротьбу” позитивних і негативних соціальних зв'язків в суспільстві, що призводить до дефектності цих відносин. Таким чином, негативні соціальні зв'язки в Україні, що знаходять яскраве вираження у тотальній корупції, є частково і прямим результатом діяльності злочинних організацій, що негативно впливає на демократичні ініціативи, перешкоджає поширенню позитивних соціальних зв'язків в суспільстві.

У диспозиції ч. 1 ст. 255 КК України не визначено предмет злочину, а тому для складу цього злочину він є нейтральним.

На нашу думку, найбільш характерним елементом цінностей як об'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, є *нематеріалізовані блага*, які належать потерпілим. Як зазначалося, потерпілими за вказаним злочином поряд з конкретною особою, є невизначене коло осіб, що утворюють суспільство України, держава, її органи тощо. Для вказаних суб'єктів невід'ємною умовою їх цивілізованого існування і розвитку є таке соціально-політичне, правове явище як громадська безпека, що є результатом діяльності державних і недержавних структур і яку можна уявити як стан захищеності суспільства, з приводу встановлення і підтримки громадського порядку і спокою, недоторканності особи і власності, нормальної роботи юридичних осіб публічного і приватного права.

Підсумовуючи викладене можна висловити сподівання, що така конкретизація структури і змісту об'єкта злочину, передбаченого ст. 255 КК, уточнює його кримінально-правову характеристику, сприяє більш чіткому встановленню об'єктивних та суб'єктивних ознак цього злочину.